

УДК 332. 2:504(477.83)

ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ІНФРАСТРУКТУРИ НА ВИБІР МІСЦЯ СІЛЬСЬКОГО ВІДПОЧИНКУ

Н. Кудла, к. е. н.

Львівський інститут економіки і туризму

Кудла Н. Вплив елементів інфраструктури на вибір місця сільського відпочинку

Розвивати туризм, у тому числі сільський, без відповідно підготовленої інфраструктури неможливо. Для агротуриста важливо, щоб елементи інфраструктури сільського туризму відповідали його сподіванням та очікуванням. У статті описано ті елементи інфраструктури, яким туристи надають найбільшого значення. Органам місцевого самоврядування та місцевій спільноті необхідно звернути увагу на розвиток несільськогосподарської діяльності через розбудову і модернізацію сільської інфраструктури.

Ключові слова: інфраструктура, сільський туризм, агротуристи, селянське господарство, несільськогосподарська діяльність, дестинація.

Kudla N. Influence of infrastructure elements on the selection of a location for rural recreation

It is not possible to develop tourism, including rural tourism, without a correspondingly prepared infrastructure. Agrotourists find it necessary to have infrastructure components of rural tourism which meet their expectations. The Article describes the infrastructure elements which are of the greatest importance to tourists. Local self-government authorities and local communities should pay attention to the development of non-agricultural activities through building and retrofitting rural infrastructures.

Key words: infrastructure, rural tourism, agrotourists, farm household, non-agricultural activities, destination.

Кудла Н. Влияние элементов инфраструктуры на выбор места сельского отдыха

Развивать туризм, в том числе сельский, без соответственно подготовленной инфраструктуры невозможно. Для агротуриста важно, чтобы элементы инфраструктуры сельского туризма соответствовали его ожиданиям. В статье описаны те элементы инфраструктуры, которым туристы придают наибольшее значение. Органам местного самоуправления и местному сообществу необходимо обратить внимание на развитие несельскохозяйственной деятельности через развитие и модернизацию сельской инфраструктуры.

Ключевые слова: инфраструктура, сельский туризм, агротуристы, крестьянское хозяйство, несельскохозяйственная деятельность, дестинация.

Постановка проблеми. Сільський туризм у певних регіонах України стає важливою сферою місцевої економіки, а отже, має стабільно розвиватися і підтримуватися органами територіального самоуправління. Особливо вагомого значення набуває розвиток сільського туризму для українського села, яке після роздержавлення й приватизації майна колективних сільськогосподарських підприємств та землі характеризується значним рівнем безробіття, негативними соціальними, демографічними тенденціями. Тому надання туристичних послуг може

розглядатися селянськими господарствами як додаткове джерело доходів.

Збільшення доходу селянських господарств від несільськогосподарської діяльності, у тому числі від сільського туризму, практикується у всьому світі. Наприклад, у Швейцарії це складання у селянських господарствах окремих елементів годинників, які постачають фабрики. У Сполучених Штатах Америки фермери займаються відгодівлею диких тварин, особливо зубрів, оленів, сарн, м'ясо яких набагато дорожче, ніж свійських тварин, а

попит на нього практично необмежений [1, с. 30].

В Україні також існує практика, коли промислові підприємства, зазвичай легкої промисловості та сувенірної продукції, розвозять у села сировину для виготовлення окремих компонентів, які пізніше проходять наступні виробничі цикли. Наведені приклади засвідчують, що селянські господарства навіть у високорозвинутих країнах користуються можливостями отримання додаткового доходу.

Відповідним додатковим джерелом доходу для селянських господарств, що розташовані в атракційній місцевості, має стати сільський туризм. Адже у житлових будинках селянських господарств є достатньо вільної площі, яку можна відвести для надання послуг з розміщення. Окрім цього, після перепланування садиб та господарських будівель можна суттєво збільшити кількість ліжок-місць. Для того, щоби туристичний рух був стабільним упродовж більшої частини року, необхідний відповідний розвиток як внутрішньої, так і зовнішньої інфраструктури селянського агротуристичного господарства.

Внутрішня інфраструктура селянських господарств, які надають агротуристичні послуги, передбачає відповідне забезпечення будинку інженерними комунікаціями (водопровід, каналізація, опалення, поводження з відходами), наявність побутової техніки та меблів, що гарантуватиме зручність і ком-фортний відпочинок для гостей.

Зовнішня інфраструктура охоплює комунально-технічні мережі, підприємства з надання різноманітних послуг території туристичного прийняття та інших суб'єктів підприємницької діяльності, що сприяє ефективнішому функціонуванню місцевої економіки і забезпечує підвищення рівня життя сільської спільноти. До зовнішньої інфраструктури належать щільність і технічний стан до-ріг, освітлення вулиць, комунальне господарство, у тому числі поводження з відходами, торгівля, зв'язок, пункти громадського правопорядку та охорони здоров'я, а також спортивна, відпочинково-рекреаційна та екологічна інфраструктура. Можна стверджувати, що названі елементи інфраструктури мають вплив на територіальний розвиток, у тому числі на селянські господарства, які

надають (чи надаватимуть) туристичні послуги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зростаюча тенденція наукових досліджень у сфері сільського туризму засвідчує важливість цієї проблематики. Серед наукових публікацій необхідно згадати праці В. Гловацької, Ю. Зінька, М. Костриці, В. Липчука, Т. Ткачука, Г. Черевка, Л. Черчик, Г. Шимечко, у яких розглядаються найрізноманітніші аспекти розвитку сільського туризму. Однак проблематиці інфраструктури та її елементів, не враховуючи сферу проживання і харчування, у вітчизняних виданнях не приділено належної уваги.

Постановка завдання. Дослідження має на меті охарактеризувати й обґрунтувати значущість інфраструктури сільського туризму з погляду потенційного гостя. Підтримання її елементів у належному стані та модернізація забезпечить надавачам туристичних послуг конкурентні переваги, кращі економічні показники, якісніше обслуговування туристичного руху.

Виклад основного матеріалу. Під інфраструктурою туризму розуміють стійку сукупність матеріально-речових елементів, які створюють загальні умови для раціонального відпочинку туристів [2, с. 92]. У науковій літературі трапляються різні визначення і класифікації туристичної інфраструктури, однак для розвитку сільського туризму найбільш характерними елементами є [3, с. 48]:

- сфера розміщення туристів (зазвичай це житловий будинок селянина);

- інженерна інфраструктура (освітлення, опалення, зв'язок, шляхи, водопостачання, лижні траси, гірськолижні витяги тощо);

- виробнича інфраструктура, орієнтована на народні ремесла з виготовлення сувенірів, характерних для певного регіону; приготування місцевими кухарями регіональних страв для туристів; участь туристів у різних видах сільськогосподарської діяльності;

- соціальна інфраструктура, що активізує контакти між селянами та туристами (свята, фестивалі, урочистості, змагання, розваги тощо).

Туристична інфраструктура має відповідати двом основним вимогам: по-перше, забезпечувати належні умови для

проживання туристів, а по-друге, здійснювати мінімальний вплив на екологічну стійкість природного середовища [3, с. 48].

Інфраструктура характеризується такими ознаками [4, с. 29]:

– елементи інфраструктури не виробляють матеріальних цінностей, а лише створюють необхідні передумови для їхнього виробництва;

– ефективність структурно-функціональних об'єктів і споруд інфраструктури тісно пов'язана з безперервним розвитком і вдосконаленням виробництва;

– інфраструктура сприяє повному й раціональному господарському використанню території, що можна розглядати як суттєвий ресурс соціально-економічного розвитку.

Розвиток інфраструктури туризму – важливий етап планування процесу освоєння та використання ресурсів туристично-рекреаційного середовища. Яким привабливим не був би туристичний ресурс, ефективність його використання залежить від можливості вільного до нього доступу споживача – туриста [5, с. 20]. Тому для потенційного туриста, який планує провести вихідні чи відпустку у сільській місцевості, вагомим значення у процесі прийняття рішення набуватиме дорожня, рекреаційно-спортивна, екологічна, історична та культурна інфраструктура дестинації.

Дорожня інфраструктура. Проектування дорожньої інфраструктури для потреб сільського туризму та селянських господарств є важливою необхідністю і відповідальним завданням для органів місцевого самоврядування. Це зумовлено тим, що переважна більшість аматорів сільського відпочинку долає відстані власними автомобілями. Тому доїзд, добре дорожнє покриття і ознакування агротуристичного господарства, безперечно, впливають на заповнюваність об'єкта гостями. Більшість агротуристичних господарств, які володіють належною матеріально-технічною базою та надають широкий спектр до-даткових послуг, не можуть розраховувати на добру відвідуваність, якщо до них немає відповідного доїзду легковим автомобілем.

Практика засвідчує численні приклади впливу дорожньої інфраструктури на

туристичний рух у господарствах Карпатського регіону. Там, де до агротуристичних господарств не було належного доїзду з причини незадовільного стану дорожньої поверхні, гостей було значно менше. Це очевидна причина, тому що ніхто не бажає ризикувати автомобілем у подорожі. За такої ситуації туристи бажають поїхати на відпочинок до господарств, до яких підведені під'їзні шляхи. Достатньо короткого відрізка поганої дороги, щоб агротуристи відмовилися від перебування у добре оснащеному об'єкті розміщення. Тому про технічний стан під'їзних доріг та їх обслуговування, особливо у зимовий період, мають дбати територіальні адміністративні одиниці – сільські та селищні ради, позаяк саме вони отримують від сільсько-го туризму певні користі (зростання доходів торговельних закладів, часткова зайнятість населення, місцеві збори тощо). Під'їзні шляхи до агротуристичних господарств не мають бути асфальтованими чи надто широкими. Достатньо лише їх відповідно утрамбувати й вирівняти, щоб автомобіль міг безпечно рухатися без пошкодження з причини глибоких ям на дорозі. У багатьох випадках це можуть бути гравійні дороги, які задо-вольняють вимоги безпечної подорожі легковим автомобілем. Агротуристичні господарства, позбавлені належних під'їзних шляхів для легкового автотранспорту, не можуть сподіватися на тривалий успіх свого бізнесу.

Рекреаційно-спортивна інфраструктура. Гості обирають відпочинок в агротуристичному господарстві не задля того, щоби пасивно сидіти у будинку, а щоб брати активну участь у господарських процесах, риболовлі, заготівлі лікарських рослин, збиранні грибів та ягід, здійсненні піших чи велосипедних прогулянок, користуватися спортивними об'єктами тощо. Отже, ця проблематика має бути в полі зору місцевої влади та сільської спільноти, де функціонують агротуристичні господарства. Саме місцева влада повинна бути зацікавлена у функціонуванні спортивної інфраструктури, безпечної для активних форм відпочинку. Важливим завданням є благоустрій місць для купання. Йдеться не про створення басейнів з підігрітою озонованою водою, а про звичайне поглиблення русел річок, каналів чи потічків,

що протікають неподалік села і відповідають елементарним санітарним нормам (вода не забруднена хімічними чи бактеріологічними речовинами).

Місця для купання мають бути облаштовані в такий спосіб, аби підхід до води був ледь похилим, не надто слизьким, а глибина не перевищувала 1,0-1,2 м. пляж варто засипати піском, створивши тим самим умови для комфортного відпочинку та засмагання. Таке опорядження місць для купання не є надто складним і коштовним завданням, не вимагає проектно-кошторисної документації. Достатньо лише поглибити й розширити русло і завезти піску, щоб місце для купання стало привабливим і виконувало функцію для відпочинку й рекреації біля води.

Практика засвідчує, що внаслідок створення у гірській місцевості протипаводкових водойм поблизу сіл підвищується туристична відвідуваність території порівняно з іншими селами, що не мають такої інфраструктури. Цей аспект розвитку сільського туризму також має бути предметом уваги органів місцевого самоврядування та місцевої спільноти.

Екологічна інфраструктура охоплює різноманітні природні особливості неподалік агротуристичних господарств. Це можуть бути лісові масиви, пам'ятки природи, торфовища, кам'яні скелі, яри, долини річок, водоспади, джерела підземних вод, озера та багато інших цінностей природи, які варто побачити і пізнати. Однак для успішного розвитку агротуристичного бізнесу вони вимагають відповідного облаштування, отже, необхідно зробити зручний до них доступ та описати на інформаційних таблицях, що ці об'єкти презентують, коли і в який спосіб вони виникли чи були створені та яку функцію здійснюють у даному середовищі. Крізь лісові масиви й торфовища мають бути прокладені так звані екологічно-дидактичні стежки, проходячи якими можна дізнатися про довколишню рослинність, її екологічну роль, господарське, охоронне та гідрологічне значення, вік лісових масивів і окремих дерев, про те, які рослини занесені до Червоної книги з причини загрози їх зникнення, а які вирізняються цінними оздоровчими чи естетичними властивостями. Біля рослин, які перебувають під охороною,

варто розмістити таблички з інформацією про їх назви та застереженням щодо відповідальності за їх пошкодження. Такий самий підхід має бути до рослинності торфовищ, яка внаслідок господарської діяльності перебуває під загрозою. Інші цінні природні об'єкти також мають бути доступними, ознакованими і коротко описаними, якщо ними цікавляться агротуристи та охоче їх відвідують.

Згідно зі ст. 20 Закону України "Про природно-заповідний фонд України" у деяких категоріях природоохоронних територій передбачено зони стаціонарної та регульованої рекреації [6, с. 87]. Ці зони придатні для поширення як традиційних, так і нетрадиційних форм туризму (піший туризм, кінний туризм, "фото-сафари" тощо).

Розвиток рекреаційно-туристичної діяльності неможливий без участі місцевого населення, його знання історії, культури та природної самобутності краю. Загалом власники агротуристичних господарств, державні службовці та працівники природоохоронних територій недостатньо усвідомлюють важливість для туристичного руху екологічної інфраструктури та її використання.

Історична і культурна інфраструктура. Вагомим і беззаперечним стимулом зростання агротуристичного руху є наявність у місцях тимчасового перебування, тобто в околицях селянських господарств, історичних місць, фортифікаційних споруд, пам'яток сакральної архітектури та інших об'єктів матеріальної культури народу. Йдеться про місця визвольних змагань, воєнні поховання, кладовища, місця народження народних героїв, старовинну і сучасну архітектуру сакральних об'єктів, монастирі, фільварки та палаци минулих історичних періодів тощо.

Агротуристи, що перебувають у селянських господарствах дещо довше, цікавляться об'єктами такого виду й охоче їх відвідують. Іноді наявність цих об'єктів становить основний мотив проведення відпустки чи вихідних днів в агротуристичних господарствах (щоби краще пізнати історію, пам'ятки культури певного регіону). Тому очевидно є необхідність укладення путівників з детальним описом об'єктів. Така інформація має бути доступною в агротуристичних

господарствах, з тим аби повідомляти гостей про місцеві культурні заходи, які відбуватимуться в тому часі в регіоні. Це зазвичай місцеві фестивалі, фестини, релігійні прощі, свята, виступи народних фольклорних колективів, весілля, ярмарки, виставки тварин чи спортивні змагання. Такі заходи дають змогу агротуристам пізнати культуру, традиції, звичаї та рівень організації суспільного життя місцевого населення. Для багатьох туристів це має велике значення, тому що збагачує їх знання про історію, звичаї й традиції свого народу, чого не можна дізнатися без безпосереднього контакту з місцевими людьми у різних життєвих ситуаціях.

Збільшення інтересу до культурної спадщини, різноманітність культурних програм відкривають нові перспективи у туристичній індустрії. Створення туристичного продукту на базі історико-культурних ресурсів є важливим напрямом рекреаційної діяльності [7, с. 45].

У кінцевому результаті розвиток сільського туризму сприятиме зниженню рівня безробіття на ринку праці в Україні, скороченню міграції робочої сили зі села до міста, розвитку соціальної інфраструктури села, благоустрою осель, вулиць та сіл [8, с. 156]. Отже, сільський туризм має стати об'єктом прискіпливої уваги обласних і районних адміністрацій, привабливим полем діяльності для дієвих і творчих селянських родин.

Агротурист, який вирішив провести свою відпустку в селі, хоче під час відпочинку оглядати красиву природу. Тому село, громада якого береться за організацію і надання послуг сільського туризму, повинно переглянути своє ставлення до умов упорядкування території і побуту. Адже рекламною "візитів-кою" для туристів найчастіше виступає не селянське господарство, а загалом сільське середовище, його внутрішній вигляд і благоустрій [9, с. 132].

Висновки. Сільський туризм – підгрунтя фінансової підтримки селянських господарств, які за умов тотального сільського безробіття й зменшення попиту на сільськогосподарські продукти долають економічні труднощі. Якщо надання туристичних послуг може у певний спосіб збалансувати доходи, то інтенсивність

туристичного руху має бути достатньою й тривати максимально довго впродовж року. Окрім зручного розміщення та смачної кухні, на зростання відвідуваності гостей впливає також інфраструктура дестинації, де знаходяться агротуристичні господарства. Від охарактеризованих елементів інфраструктури сільського туризму значною мірою залежить імідж території, який вимагає тісної співпраці між органами влади на всіх рівнях, громадськими організаціями, сільськими громадами та місцевими лідерами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Kostuch R. Zwiększanie opłacalności gospodarstw rolniczych w USA / R. Kostuch // *Wieś i Doradztwo*. – 2005. – № 4(40). – S. 29-31.
2. Школа І. М. Менеджмент туризму : підручник / І. М. Школа, О. П. Корольчук. – Чернівці : Книги-XXI, 2011. – 464 с.
3. Роглев Х. Й. Сільський туризм – перспективний напрямок розвитку туристської індустрії України / Х. Й. Роглев // *Туризм: теорія і практика*. – 2005. – № 1. – С. 43-48.
4. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії : навч. посіб. / Н. В. Чорненька. – К. : Атіка, 2008. – 392 с.
5. Костриця М. М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика : монографія / М. М. Костриця. – Житомир : ЖДТУ, 2006. – 196 с.
6. Екологія Львівщини, 2007 / під кер. Б. Матолича. – Львів : Сполом, 2008. – 184 с.
7. Лужанська Т. Ю. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи : навч. посіб. / Т. Ю. Лужанська, С. С. Махлинець, Л. І. Тебляшкіна ; за ред. проф. І. М. Волошина. – К. : Кондор, 2008. – 385 с.
8. Пітюлич М. М. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн / М. М. Пітюлич, І. І. Михайлюк // *Науковий вісник Ужгородського університету*. – 2011. – С. 154-158.
9. Зінько Ю. В. Сільський туризм : навч. посіб. / Ю. В. Зінько, М. Й. Рутинський. – К. : Знання, 2006. – 271 с.

